

A miniszterelnök már

az ellenzéki kerekasztal tárgyalásain
felfigyelt egy hosszú hajú, rövid-
nadrágos fiatalemberre, aki érdekesen
és tehetségesen érvelt

Antall mindig nagy tisztelettel emlegette Orbánt

Velkei Tamás

Az országnak nagy szerencséje volt, hogy egy politikailag, közjogilag képzett ember került a rendszerváltás folyamatában a miniszterelnöki székbe – mondta a lapunknak adott interjúban Marinovich Endre, Antall József egykori miniszterelnök kabinetfőnöke. Hozzátette: ha nem ez történik, lényegesen több botladozás következhetett volna be. A mai politikai állapotokról szólva megjegyezte: ebben a közegben Antall rendkívül rosszul érezné magát.

A kommunista egypártrendszer megszűnése után talán 1991 volt a legjelentősebb év, hiszen megzárult a KGST és a Varsoói Szerződés. Milyen közvetlen előzményei voltak ezeknek a fontos mérföldköveknek?

– Amint azt mondtam szokás, 1989–1991 között több történet, mint az azt megelőző három évtizedben. E pár év alatt gyökeresen alakult át az ország, a gazdaság, a közigazgatás, a politikai kultúra és a parlamentarizmus. A kommunista egypártrendszerből egy többpártrendszerre alapuló parlamentáris demokrácia jött létre, míg a központi, tervutasításos rendszerből elindult a piacgazdaság építkezése. Persze egyik lépés a másik után nem ment olyan gyorsan, mint azt a közvélemény várta volna. Ekkortól jöttek azok a negatívumok tekinthető, de úgy tűnik, elkerülhetetlen folyamatok, mint a munkanélküliség megjelenése, az infláció erősödése, illetve számos iparágól kiderült, hogy versenyképtelen az új feltételrendszerben. Akik ezekben az ágazatokban dolgoztak, ezt a helyzetet nagyon súlyosan élték meg.

Hogyan módosultak az erőviszonyok a politikai hadszíntéren az első szabad választások után?

– Az ellenzék erőteljes nyomást gyakorolt a kormányra, miközben a kormányzó pártokon belül sem volt mindig meg az egység. A kormányzati felelősség átvétele után kevesen voltak tisztában azzal, hogy mindez valójában mit is jelent. Klasszikus példa erre, amikor a kormány párt tárgyalta a következő évi költségvetést, és az egyik parlamenti képviselő közölte: ezt ő nem fogja megszavazni, mert nem ért egyet vele. Ez az eset is jelzi a parlamentáris kultúra hiányát. Antall József miniszterelnök igyekezett nyomtatósítani, hogy a parlamentáris demokrácia más szabályok alapján működik, szemben azzal, amit a közvélemény és a politikai elit megszokott az előző negyven évben. Antall olykor a kormánytűlések előtt vagy két napirendi pont között másfél-kétórás előadást tartott a kormányzati munkáról a nagy tudású, ám zömmel kormányzati tapasztalatokkal nem rendelkező, közigazgatásban járhatlan minisztereknek. Ilyen környezetben nem született minden felvetésre teljes megoldás, de úgy vélem, egy olyan helyzetben, amikor a kormány és a miniszterelnök mind gazdaságilag, mind belpolitikailag be volt szorítva egy meghatározott körbe, a kabinet kihozta a maximumot a helyzetből.

Őn közelről és jól ismerte Antall Józsefet. Mit gondol, ha a miniszterelnök még él-

ne, és visszatekinthetne a harminc évvel ezelőtti időszakra, mit tenne másképp?

– Úgy vélem, bizonyos mértékig egyes személyek kiválasztásánál körültekintőbben járna el. Ugyanakkor a védelmében el kell mondanom, hogy igen szűk volt a mozgástere. Egy példát említve: Antall elhatározta, hogy a kormányában nem kaphat szerepet, aki tagja volt az MSZMP-nek. Helmut Kohl német kancellár nyomatékosan ajánlotta külügyminiszternek Horn Gyulát, és nehezen lehetett neki elmagyarázni, hogy ez már egy másik Magyarország, ahol a korábbi állampárt tisztségviselője nem juthat szerephez.

Milyen gazdasági helyzetet örökölt 1990 májusában a kormány?

– Iszonyatos mértékű volt az eladósodás, utólag derült csak ki, hogy az államadósság számai nem stimmelnek. Minimális valutatartalékkal rendelkezett az ország.

A mai napig legendák keringenek arról, mekkora volt valójában az államadósság.

– Megállapított tény, hogy huszonhárommilliárd dollár adóssága volt az országnak, azonban az valós felvetés, hogy kétmilliárd volt a különbség a tény és a statisztikailag kimutatott helyzet között. A Magyar Nemzeti Bank elnöke a választások előtt jelezte a vezető politikusoknak, hogy korrekcióra lesz szükség, javasolta, hogy havonta emeljék a bevallott államadósság mértékét a választásokig. Antall József azonban keményen ellenállt, mondván, ez közokirat-hamisítás, amihez nem hajlandó a nevével aláírni.

A másik, sokaknak fájdalmas pont az államadósság törlesztése. Ehhez hogyan állt az akkori kormány?

– Sok józanul gondolkodó, de csak köznapis ismeretekkel rendelkező ember remélte, hogy elegendik Magyarország adósságát, már csak a lengyel példa nyomán is. A lengyel államadósság egy részét valóban elengedték, azt, amit az Egyesült Államok folyósított korábban. A magyar kölcsönök jó részét azonban japán magánbankok biztosították.

Antall József személyéről és politikájáról az évforduló kapcsán manapság is sokan elmondják a véleményüket. Ön hogyan emlékszik rá?

– Mindenképpen a rendszerváltás korának meghatározó alakja, európai stílusú politikus volt. Számos kezdeményezése közül akad, ami most érik be igazán. Elég csak azt a sokat emlegetett kijelentését felidézni, hogy lélekben tizenötmillió magyar miniszterelnökének érzi magát – manapság szép jelei mutatkoznak a nemzet határokon túli egyesítési törekvéseinek.

Még manapság is gyakran elhangzik, hogy Antall „fogott” ember volt, emiatt döntött bizonyos esetekben annál kevésbé radikálisan, mint ahogyan azt elvárta volna a közvélemény egy része.

– Olykor politológusok is azt hangoztatják, hogy emiatt nem következett be teljes rendszerváltás és igazságtétel. Pedig számos monográfia, a korszakkal foglalkozó tanulmány leszögezi: Antallt és családját

A rendszerváltás korának meghatározó politikus volt Antall József – mondta Marinovich Endre
Fotó: Purger Tamás

harmincöt éven át folyamatosan figyelték, a házmeisteri jelentésektől a lakásuk bepoloskázásáig többféle módszert alkalmazva. Bár ma már ellenfelei is elismerik Antall tevékenységét (harminc év elegendő volt hozzá), mindig akadnak furcsa felhangok. Időről időre előkerül a „rózsadombi találkozó”, amelyen – állítólag – a CIA, a KGB és a Moszad megegyezett a magyar rendszerváltás lebonyolításáról, ami finoman szólva is folklorisztikus elemeket hordoz.

Az is időről időre felbukkan a médiában, hogy kit jelölt ki Antall politikai örökösének. Ön mit tud erről?

– A kijelölést mindenképp erős kifejezésnek tartom. Egyébként Orbán Viktor maga is elismerte Igor Janke lengyel újságírónak a róla készült, Hajrá, magyarok! című életrajzi kötetben, hogy ez a fajta személyes kijelölés nem történt meg. Ugyanakkor Antall utolsó napjaiban valóban beszélt Orbánnal, akit mindig nagyon tehetségesnek tartott. A két politikus az ellenzéki kerekasztal tárgyalásain ismerkedett meg, Antall már akkor felfigyelt arra, milyen érdekesen és tehetségesen érvel az a hosszú hajú, rövidnadrágos fiatalember. Antall mindig nagy tisztelettel, reményt adó emberként emlegette Orbánt.

Annak ellenére is, hogy akkoriban a Fidesz ellenzéki párt volt?

– Bár a Fideszt akkoriban valóban liberális pártként definiálhatjuk, mégsem csatlakozott ahhoz a Demokratikus Chartához, amelybe az MSZP és az SZDSZ mindenáron bele akarta rángatni. Ezzel a lépéssel egyben deklarálta, hogy másképp gondolkodik, mint az a szociálliberális csapat, amely a chartát létrehozta. Antall egyébként teljesen normálisnak tartotta, hogy a kormány intézkedéseivel kapcsolatban az ellenzéknek más a véleménye. Egy alkalommal úgy reagált Orbánnak a kormány intézkedéseit

bíráló felszólalására, hogy ha Orbán Viktor másképp érvelt volna, azt kellene gondolnia, hogy megbetegedett.

Lehet az akkori Fideszt nemzeti liberális pártként jellemezni?

– Hát hogyné! A nemzeti liberálisoknak, ha úgy tetszik, a szabadelvűeknek nagy hagyományai vannak a magyar történelemben. A Fidesz esetében is megérett egymás mellett a nemzeti gondolat és a szabadelvűség.

Összevethető az előbb említett Demokratikus Charta szellemisége a jelenlegi ellenzéki összehozással?

– Semmiképpen, hiszen a mai ellenzéki koalíciónak tagja a radikális jobboldali pártként indult Jobbik is. Értelemszerűen mindennek furcsa következményei vannak a belpolitikai életben. Az az állandó ellenállás a kormány összes intézkedésével szemben, ami a mai ellenzéki politikát jellemzi, a kilencvenes években az ellenzék csupán egy részének volt sajátja. Az a fajta szellemiség, ami a kormány és az ellenzék kapcsolatát jellemezte a kilencvenes években, mára teljesen ismeretlen. Érzésem szerint ebben a közegben Antall József rendkívül rosszul érezné magát.

A néhai miniszterelnök egyszer úgy fogalmazott: „Közéleti pályámat, amire tulajdonképpen 16 éves korom óta készültem, majd megítéli a történelem.” Helyesen ítélték meg az ő munkásságát?

– Ahhoz még húsz évnek el kell telnie, egy akkori elemzés már lehet olyan élesgű, amely valóban minden szempontot figyelembe vesz. Az a véleményem, hogy Magyarországnak nagy szerencséje volt, hogy egy politikailag, közjogilag képzett ember került a rendszerváltás folyamatában a miniszterelnöki székbe. Ha nem ez történik, lényegesen több botladozás következhetett volna be.